

Використовуючи театральну діяльність з дітьми з особливими освітніми потребами ми будемо розвивати їх м'які навички. Це можна зробити легкими вправами. Розвивати емоційний інтелект використовуючи картки на яких зображені емоції. Діти повинні відгадувати та зображати їх. Розвивати мовлення вправами для дикції. Сприяти соціалізації відтворюючи діалоги та програючи різноманітні сценарії. Ми повинні підтримувати дітей, їх ініціативу, адже без цього вони втрачають будь-які прагнення до активності та розвитку.

Отже, формування soft skills у дітей з особливими освітніми потребами засобами театральної діяльності – це важливо та правильно. В ігровій формі ми знайомимо їх з життям, навчаємо контролювати свої емоції та поведінку, а головне даємо змогу самореалізуватись у подальшому й стати просто щасливою людиною.

Список використаних джерел

1. Василюк А. В. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / А.В.Василюк, Ю.В., Бондар, А.В.Хіля. – Вінниця, 2020. – 175 с.
2. Демченко О.П. Формування соціальної компетентності дітей з особливими потребами у процесі використання виховних ситуацій / О.П.Демченко // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова : серія 19. Корекційна педагогіка та соціальна психологія : зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2011. – С.60-63.
3. Казьмірчук Н.С. Театр природи як засіб формування soft skills в учнів початкових класів / Н.С. Казьмірчук, О.В. Жовнич., І.А.Стахова // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія. – 2020. 61. – С.23-30.
4. Любота В. В. Інтегрований театр для молоді з розумовою відсталістю/В. В. Любота, С. В. Солопай, Н. В. Біланик, В. С.Пшенічна [під ред. Стецькова О. В]. –Київ: ІКЦ «Леста», 2002. –48 с
5. Любчак Л.В. Вибір оптимальної стратегії взаємодії майбутнього педагога з дітьми із особливими освітніми потребами / Освіта дітей з особливими потребами : від інституалізації до інклюзії // Зб. тез доп. / Редкол.: В.В.Засенко, А.А.Колупаєва, Н.І.Лазаренко, З.П.Ленів. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2016. – 210-213.
6. Любчак Л.В. Підготовка майбутніх вихователів до організації театралізованої діяльності дітей дошкільного віку / Л.В.Любчак // Освітній дискурс : збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ : «Видавництво «Гілея», 2018. – Випуск 9 (11-12) : Педагогічні науки. – С. 91-103.
7. Хіля А.В. Арт-терапія в системі засобів виховання ціннісного ставлення до життя в дітей та молоді з функціональними обмеженнями : метод. матер. : Ч. 1. – Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. – 250 с.
8. Хіля А.В. Арт-терапія як об'єкт наукового дослідження у працях зарубіжних та вітчизняних вчених/ А.В.Хіля // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. – № 5 (59). – С. 394–405.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Демченко Олена, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського (Україна)

PREPARING FUTURE TEACHERS TO USE THEATRICAL ACTIVITIES IN WORKING WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS: THE EUROPEAN CONTEXT

Demchenko Olena, Candidate of Pedagogic Sciences (Ph D)

Vinnitsia Mykhaylo Kotsiubynsky State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Обґрунтовано важливість упровадження європейського досвіду в підготовку майбутніх педагогів в українських закладах вищої освіти. Показано необхідність вироблення у студентів потреби й здатності розвивати soft skills різних категорій дітей засобами театралізації. Розкрито сутність м'яких навичок, необхідних кожній особистості для досягнення життєвого й професійного успіху.

Ключові слова: євроінтеграція, м'які навички, тверді навички, діти з особливими освітніми потребами, театр, театральні діяльність.

Abstract. The importance of introducing European experience in the training of future teachers in Ukrainian higher education institutions is substantiated. The necessity of developing students' needs and ability to develop soft skills of different categories of children by means of dramatization is shown. The essence of soft skills necessary for each individual to achieve life and professional success is revealed.

Key words: European integration, soft skills, hard skills, children with special educational needs, theater, theater activities.

В умовах глобалізаційних трансформацій ХХІ століття перед українською системою освіти постають виклики щодо необхідності перегляду концептуальних підходів, удосконалення технологій навчання та виховання дітей і молоді, відповідної підготовки педагогів до професійної діяльності в нових соціально-економічних і культурних реаліях. Об'єктивною необхідністю постає вивчення світового та європейського досвіду організації педагогічних систем, його імплементації у діяльність закладів освіти України. Відповідно до цього, «стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить стійкий рух та розвиток України в першій чверті ХХІ століття, інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір» [10].

На думку Н.Лазаренко, потрібно проводити вивчення й аналіз євроінтеграційних процесів у системі освіти, «виявляти найважливіші тенденції розвитку освіти в країнах ЄС, концепції та моделі розвитку педагогічної освіти; з'ясувати специфіку, характерні риси функціонування педагогічних університетів в умовах євроінтеграції тощо». Дослідниця виділяє окреслює перспективні напрями поширення євроінтеграційних процесів у системі педагогічної освіти, обстоює необхідність «розробки перспективно-стратегічних заходів удосконалення підготовки вчителя відповідно до європейських стандартів тощо». Водночас Н.Лазаренко зазначає, що «визначаючи можливості імплементації закордонного досвіду в освіту України, важливо урахувувати сучасну вітчизняну методологію, духовну й загальну культуру соціуму» [7, с. 6].

Перед вітчизняною наукою стоїть важливе завдання щодо продовження педагогічної компаративістики, здійснення порівняльного дослідження вітчизняних і європейських освітніх процесів. Так, важливість удосконалення освіти України відповідно до сучасних європейських тенденцій обстоює

А.Василюк [1]. Дослідниця проаналізувала основні тенденції реформування польської шкільної освіти (кінець ХХ – початок ХХІ століття), провела порівняльні дослідження щодо підготовки майбутніх педагогів у Польщі та в Україні, окреслила перспективні напрями реформування вищої педагогічної освіти у світлі європейського й польського досвіду.

У свою чергу вважаємо [3; 5; 11], що, реформуючи вітчизняну систему вищої освіти в умовах євроінтеграції, необхідно вивчати досвід зарубіжних країн й адаптувати його у підготовку всіх майбутніх фахівців психолого-педагогічного профілю. Розв'язання такого завдання вже активно відбувається у ході реалізації освітніх програм зі спеціальності 013 Початкова освіта, одним з аспектів якої є впровадження сучасних зарубіжних і вітчизняних інноваційних технологій організації освітнього процесу в ЗВО [4; 6; 8; 12; 13].

Вивчення напрямів освітньої політики на світовому рівні в цілому та у межах Євросоюзу зокрема показує, що відбувається зміна векторів у організації освіти, перехід її на якісно новий рівень в умовах динамічних глобалізаційних соціально-економічних і культурних процесів. Зокрема, ЮНЕСКО в своїх документах задекларувала амбіції щодо вдосконалення систем освіти в різних країнах. Так, у «Цілях сталого розвитку» [14] як перспективі до 2030 року визначено забезпечення всім категоріям осіб умов для якісної інклюзивної та загальної освіти, сприяння навчанню їх протягом усього життя.

У країнах ЄС особливий акцент робиться на впровадженні компетентнісного підходу в організацію освітнього процесу, починаючи з дошкільних закладів, а також у підготовку майбутніх педагогів («Рекомендації Ради ЄС щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя» (2006, 2018), робочий документ комісії ЄС «Підтримка педагогічних професій для кращих результатів навчання» (2012), «Педагогічна конституція Європи» (2015) тощо). Так, у 2006 році Європейський Парламент та Рада ЄС прийняли «Рекомендації щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя», необхідних кожному європейському громадянину для особистої реалізації та розвитку, працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства. Пізніше вони були переглянуті й дещо змінені й знайшли відображення у наступних Рекомендаціях (2018) [15; 16].

У названих документах визначено вісім ключових компетентностей, необхідних громадянам для особистої реалізації, здорового та стійкого способу життя, працевлаштування, активної громадянської позиції та соціальної інтеграції. Серед інших було названо «соціальну та громадянську» (2006) / «особисту, соціальну та навчальну» (2018). До того ж, відзначено, що розвиток соціальних та емоційних компетентностей є одним з ключових аспектів інклюзії у школах і шкільних системах. Особистісна, соціальна та навчальна компетентність включають здатність «рефлексувати над собою, ефективно управляти часом та інформацією, конструктивно працювати з іншими, залишатися стійкими та керувати власним навчанням та кар'єрою; справлятися з невизначеністю та складністю, навчитися вчитися, підтримувати фізичне та емоційне благополуччя, підтримувати фізичне та психічне здоров'я, вміти

вести здорове життя, орієнтоване на майбутнє, співпереживати та управляти конфліктами в інклюзивному та підтримуючому контексті» [15].

Названі складові особистісної та соціальної компетентності також позначають «*soft skills*», некогнітивні / життєві / «м'які» / навички XXI століття. Науковці, психологи, соціологи, педагоги визначають і описують різні види «м'яких навичок», проте на сьогодні відсутній їх єдиний перелік.

Дослідники порівнюють «жорсткі навички» (*hard skills*), які включають набір технічних навичок людини та здатність виконувати певні функціональні завдання; і «м'які навички» («*soft skills*»), які є міжособистісними та широко застосовуються у назвах багатьох посад і галузей. Нерідко «м'які навички» асоціюються з емоційним інтелектом людини, кластером особистісних рис, соціальних якостей, спілкуванням, мовленням, доброзичливістю, управлінням людьми, лідерством тощо. Вони також описуються з точки зору таких якостей особистості, як: оптимізм, цілісність, почуття гумору [17].

На економічному, соціальному, науковому рівні обґрунтовується економічне значення «м'яких навичок», їх вплив на саморегуляцію та самосвідомість людини, показуються позитивні результати у різних сферах діяльності, на всіх етапах життя, незалежно від когнітивних можливостей дитини [16]. Згідно з науковими дослідженнями, проведеними в Гарвардському та Стенфордському університетах, лише 15% успіху в кар'єрі забезпечуються «твердими навичками», тоді як інші 85% – так званими «м'якими навичками» [17]. За результатами психологічних і соціологічних опитувань, доведено важливість соціальних та емоційних навичок особистості в процесі здобуття освіти, побудові успішної кар'єри, забезпечення конкурентності на ринку праці.

Сформованість у дітей навичок такого характеру підвищує можливості для їх соціальної адаптації, сприяє виробленню вміння спілкуватися і долати конфліктні ситуації, підвищує шанси для досягнення успіху в різних сферах суспільного життя. Вони сприяють покращенню міжособистісних стосунків людини, результатів професійної діяльності та збільшують перспективи кар'єрного росту [1].

Проведена міжнародною Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД) аналітична робота щодо вивчення ролі соціально-емоційних навичок показала, що сучасним дітям знадобиться «збалансований набір когнітивних, соціальних та емоційних навичок, щоб досягти успіху в житті». Зокрема, такими вагомими характеристиками є «здатність досягати цілей, ефективно працювати з іншими та керувати емоціями», що буде вкрай необхідною для вирішення викликів XXI століття. Проте доки виявлено суперечність, з одного боку, широким загалом уже визнається важливість таких соціально-емоційних навичок. З другого боку, не має остаточного усвідомлення того, «що працює» для підвищення таких навичок. До того ж, педагоги і батьки до кінця не впевнені, чи виправдаються їх зусилля, прикладені для розвитку цих навичок, що потрібно зробити краще [18]. Важливим є висновок, що програми особливо ефективні, якщо вони спрямовані на вразливі верстви населення, зокрема, на маленьких дітей [15].

Аналіз праць сучасних дослідників дозволяє зробити висновок про

важливість використання театру в розвитку *soft skills* дітей з особливими освітніми потребами, оскільки він є видом мистецтва, що відображає дійсність у художніх сценічних образах. Значення різних видів театралізації у роботі з дітьми, у тому числі й для розвитку *soft skills*, розкривається в працях зарубіжних учених (К. Орфа, Д.Серафіна, З.Рашевського, Г.Ровіда та ін.). Досвід їх використання знаходимо в європейських педагогічних системах (Вальфдорська педагогіка Р.Штайнера, Школа радості С. Френе та ін.) і освітніх практиках країн ЄС (Англії, Німеччині, Польщі та ін.). Особливого значення самодіяльній дитячій театральній творчості як важливому засобу різнобічного розвитку особистості надавали також українські педагоги А.Макаренко, В.Сухомлинський та ін. Сучасні наукові дослідження у галузі театральної педагогіки, здійснені В.Абрамяном, А.Капською, О.Мелік-Пашаєвим, А.Немеровським та ін., дають змогу осмислити можливості театального мистецтва у соціально-педагогічній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Театр є як синтетичним видом мистецтва і культурним явищем, в якому поєднується драматургія, творчість режисера й актора, музика, живопис, архітектура, танці, співи тощо. Водночас він оцінюється як соціально-виховний феномен, засіб усебічного розвитку дітей і підлітків. Значення театральної дії для розвитку *soft skills* дітей полягає у тому, що вона передбачає різновекторне спілкування, емоційно-почуттєву взаємодію, вербальну й невербальну комунікацію. Під час театального дійства відбувається не просто відтворення різних подій, а інтеріоризація загальнолюдських цінностей, демонстрування рольових моделей поведінки. Безпосередня участь дітей у постановці п'єси сприяє формуванню в них комунікативних і соціальних навичок, підвищенню самооцінки, налагодженню нових дружніх стосунків.

Театральна діяльність як засіб розвитку *soft skills* може використовуватися в різних формах: відвідування театрів і обговорення вистав, ігри-театралізації, театралізовані свята, театральні гуртки і студії тощо. Для соціального розвитку дітей з особливими освітніми потребами часто використовується лялько-терапія. Вона є одним з видів арт-терапії, в основі якого використання психокорекційного впливу ляльки як посередника у взаємодії дитини і дорослого. Дитина, підсвідомо ідентифікуючи себе з лялькою в умовній ситуації, відчуває реальні почуття, які діагностуються і корегуються психологом.

Для розв'язання соціально-виховних завдань можна *використовувати інклюзивний театр*, в якому більшість акторів є «особливі» діти й дорослі з різними формами дизонтогенезу. Такий театр як правило мають організовувати професійні театральні педагоги, створюючи умови людям з інвалідністю для соціалізації, спілкування, самореалізації, розкриття творчих здібностей і обдаровувань. Наприклад, можна організувати театральний гурток для дітей з назвою «Batterfly» (англ. «метелик»). Мета діяльності якого полягає у розкритті талантів різних категорій дітей з особливими потребами, розвитку в них здатності до творчого перевертлення і соціальних навичок, формування художньо-мовленневих виконавчих умінь, оволодіння пластикою, мімікою

жестами тощо.

Для того, щоб використовувати театральну діяльність, майбутні педагоги в процесі навчання в ЗВО повинні оволодіти системою знань, умінь і навичок. Поділяємо думку Л.Любчак, що «підвищити ефективність підготовки студентів до організації театралізованої діяльності з дітьми дошкільного віку можна за умов включення до робочих програм навчальних дисциплін педагогічного циклу окремих тем з театральної педагогіки; ознайомлення студентів з передовим педагогічним досвідом з організації театралізованої діяльності дітей дошкільного і молодшого шкільного віку» [9, с.94].

У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського підготовка майбутніх педагогів до впровадження європейського досвіду формування *soft skills* дітей дошкільного віку та учнів початкової школи засобами театральної діяльності здійснюється у рамках Проекту Еразмус + (Модуль Жан Моне) 620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE 620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO [19].

Отже, як бачимо, *soft skills* є важливими для кожної сучасної людини, яка народилася й реалізовується в конкурентних умовах ХХІ століттях. Проте особливого значення вони набувають для особистісної та професійної самореалізації передусім дітей, починаючи з дошкільного віку, та людей з особливими освітніми потребами. На сучасному етапі актуалізується пошук нових форм, методів і засобів педагогічної роботи, використання яких сприятиме підвищенню ефективності соціалізації дітей і підлітків у цілому, розвитку «м'яких навичок» зокрема. У різновидовій і різножанровій палітрі мистецтва унікальним соціально-виховним потенціалом володіє театр як синтетичний вид.

Список використаних джерел

1. Василюк А. Проблеми аналізу освітніх реформ / А. Василюк // Вища школа. – 2009. – № 9. – С. 76–82.
2. Григорович О. Формування інноваційної культури педагога як стратегічна мета національної системи освіти / О. Григорович, О. Демченко, Н. Родюк // Рідна школа. – 2018. – № 9–12 (1060). – С. 32–39.
3. Демченко Е.П. Одаренный ребенок как личность с особыми потребностями в инклюзивном пространстве учебного заведения / Е. Демченко, О. Зайцева // SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 26th-27th. – 2017. – Р. 61–71.
4. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини / О.П.Демченко // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник] ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 111-124.
5. Демченко О.П. Підготовка майбутніх творчих педагогів обдарованих дітей у контексті євроінтеграції / О.П. Демченко // Молодий вчений. – 2019. – № 5.2 (69.2), травень. – С. 47-52.
6. Імбер В.І. Роль сучасних засобів навчання у формуванні творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів / В.І.Імбер // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Випуск 15. – 2005. – С. 20-23.
7. Лазаренко Н.І. Професійна підготовка вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції : монографія / Н. І. Лазаренко. – Вінниця : ТОВ «Друк», 2019. – 389 с.
8. Лимар Ю.М. Використання філософського діалогу у формуванні навичок демократичного спілкування майбутніх педагогів / Ю.М. Лимар, О.П. Демченко, І.С. Турчина // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Випуск 16. – Т. 1. – С. 110–115.
9. Любчак Л.В. Підготовка майбутніх вихователів до організації театралізованої діяльності дітей дошкільного віку // Освітній дискурс : збірник наукових праць / голов. ред. О. П. Кивлюк. – Київ : «Видавництво «Гілея», 2018. – Випуск 9 (11-12) : Педагогічні науки. – С. 91-103.
10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] . – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
11. Родюк Н.Ю. Педагогічні ідеї професійної підготовки вчителів початкової школи в країнах Заходу / Н.Ю.Родюк // Inovativny vyiskum v oblasti vzdelavania a socialnej prace. – Sladkovicovo : Vysoka skola Danubius, 2017. – С. 150-153.

12. Стахова І. Особливості використання інноваційних освітніх технологій у процесі формування прородничої компетентності майбутніх учителів початкових класів / І.А. Стахова // Педагогічний пошук : Зб. наук. праць студентів і молодих вчених. Вип. 8. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. – С.129–136.
13. Хіля А.В. Арт-терапія як об'єкт наукового дослідження у працях зарубіжних та вітчизняних вчених/ А.В.Хіля // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. – № 5 (59). – С. 394–405.
14. Ensure quality education for all: Sustainable Development Goal 4; ten targets 2017 [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259784>.
15. Commission staff working document Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on Key Competences for LifeLong Learning SWD/2018/014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0014>.
16. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (Text with EEA relevance.) [Електронний ресурс] . – Режим доступу: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/council-recommendation-on-key-competences-for-lifelong-learning_enST/9009/2018/INIT
17. Soft skills : academic guide, teaching materials / developers: R.Kalytchak, G.Kharlamova, O.Klimenkova, O.Lutsenko, S.Paschenko, V.Pavlenko, O.Senyk. – Editors: Alfredo, Becky, Alison. – Publisher : Shoo Fly Publishing, 2018. – 316 с.
18. OECD. Skills for Social Progress: The Power of Social and Emotional Skills, OECD Publishing. – Paris, 2015. – 140 с.
19. sThEUs (проект 620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE) Erasmus + Jean Monne [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/groups/754951105361978>.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Державець Тетяна, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Науковий керівник: О.П. Демченко, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS OF GIFTED CHILDREN IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE MODERN SCHOOL

*Derzhavets Tatiana, bachelor`s student
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)*

***Анотація.** Показано значення соціалізації в процесі особистісного зростання обдарованих дітей. Розкрито сутність м'яких навичок як складових соціальної компетентності. Визначено особливості їх формування в обдарованих дітей в умовах закладу освіти.*

***Ключові слова:** обдарованість, обдаровані діти, соціальна компетентність, м'які навички*

***Abstract.** The importance of socialization in the process of personal growth of gifted children is shown. The essence of soft skills as components of social competence is revealed. Peculiarities of their formation in gifted children in the conditions of an educational institution are determined.*

***Key words:** giftedness, gifted children, social competence, soft skills.*

У сучасних умовах розбудови системи національного виховання одним із завдань є створення спеціально організованих педагогічних умов для формування соціально компетентної особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває організація соціально орієнтованих видів діяльності з метою накопичення соціального досвіду всіх школярів, в тому числі й обдарованих.